

TUDÓSÍTÁS KORTÁRSI ÉSZREVÉTELEKKEL A - 20 ÉVESEK A PÁLYÁN - SZOLNOKI KONFERENCIÁRÓL

Az „éltesebb” pályatársaink már talán jól tudják, éppen 10 éve, hogy a közművelődéssel is összefüggő fontos kérdésekben szinte minden évben országos szakmai konferenciákat kezdeményez és szervez – a közművelődés mérvadó országos szerveivel és intézményeivel karöltve – a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Művelődési és Ifjúsági Szolgálat. Talán a rendezők szakmai érzékenységének, talán az Alföld szívében fekvő Tisza-parti város kiváló közlekedés-földrajzi helyzetének is köszönhető, hogy Zalától Szatmár-Beregig immáron évente visszatérő kollegákat köszönhetnek Szolnokon...

Aki pályatársaink közül még emlékszik a rendszerváltást közvetlenül megelőző évekre, pl. az 1988-as MNE Küldöttgyűlésre, vagy az 1989-es debreceni Vándorgyűlésre, bizonyára emlékszik azok nyomasztó hangulatára is. Tudatosított bűntudattal vegyített perspektívaesztés, kilátástalanság honolt körünkben. Menekülési útvonalakat vázoltak, túlélési tanácsokat adtak a bennfentesebbek és ezek legtöbbjét a szakmán főképp a művelődési otthonon kívülre és túlra prognosztizálták... Ebben a helyzetben rendeztük meg, akkor Szolnokon az első országos konferenciát *Lehetőségek az átképzésben* címmel... (Nem rajtunk múlt, hogy ez a lehetőség kevéske intézményünkben vált azóta valóságos gyakorlattá, amint erre most is utalt az egyik hozzászóló a szolnoki konferencián.)

Közben eltelt 10 év, s az 1979-ben átadott szolnoki intézmény – korábban Megyei Művelődési Központ – betöltötte 20. életévét... A házigazdák úgy gondolták, hogy a 10 éve megkezdett hagyományhoz híven, most is országos szakmai konferenciával ünnepelnek, stílszerűen – Húszévesek a pályán – címmel.

A cím kissé talányosra sikeredett. Voltak, akik az ifjú népművelők országos seregszemléjét sejtették, várták és remélték mögötte, mások úgy gondolták, csupán a két évtizedes „örzsgárda-tagok” fölvonulása lesz... Bizton állíthatom, hogy – miközben a házigazdák is biztatták az ifjúságot a részvételre – senkit sem zártak ki az érdeklődői körből. Végül is – a jelenlegi népművelői korösszetétel, ismeretében, hogy tudniillik mindössze 17 %-unk 30 év alatti – senki sem marasztalható el; a közel 250 résztvevőből talán még ennél is nagyobb mérvű volt az ifjabb pályatársak megjelenése...

A házigazdák és társrendezők elsődlegesen az elmúlt 20 év szakmai hozadékát és törekvéseit kívánták áttekinteni, különös tekintettel a közművelődés innovációjára, s a társadalmi folyamatokban játszott szerepére.

Előföltevésük szerint a szakmában progresszív folyamatok rendszerváltástól függetlenül már korábban is voltak és jelenleg is munkálnak. A konferencia célkitűzéséhez szinte természetes részműveléssel kínálkozott az akkori és a jelenlegi zászlóshajók fölvonultatása. Ennek okán keresték meg az akkori és a jelenlegi kultuszminisztert, s a 20 év fontosabb szakmai értékeinek felvillantására a legilletékesebb kortárs-szakértőt: Vitányi Ivánt. A történethez hozzátartozik, hogy mindhárman nagy kedvvel, és örömmel vállalták az indító előadásokat, közbejött dolgok miatt azonban Hámosi miniszter úr és Vitányi Iván végülis nem tudott közreműködni. Szerencsére kitűnő szakemberek kárpótolták a rendezőket és a konferencia résztvevőit.

Pozsgay Imre jelenléte két ok miatt is fontos volt, hiszen nem „csak” korabeli miniszterünk volt, hanem a 20 éves Szol-

nok megyei és városi művelődési központ avatója, ünnepélyes átadója. A nagy érdeklődés természetesen nem csak a kultuszminiszternek szólt, hanem az ismert és sokak által máig vitatott politikusnak is. Vajon mit mond most 20 év távlatából az akkori állapotokról, hogyan látja a mai kultúra helyzetét, a kultúrpolitikát, s a saját politikai pályafutását? Vállalja-e ma is korábbi önmagát; tetteit, nyilatkozatait?

És ekkor eljött június 2., a konferencia napja, az 1979-es intézményavatás pontosan 20. évfordulója. A sajtó, rádió, TV azonnal megostromolta őt, még előadása előtt, és egyebek közt mindezen kérdéseket föltekették. Pozsgay Imre ugyanazt válaszolta nekik, mint amit nyitó előadásában.

Érdekes volt különösen azoknak hallani – mint jómagam – az 1970-es évek (1976-os Közművelődési Törvény!) történéseit, akik már azt is megélték a pályán... Úgy emlékszem, mi akkor nagyon nem voltunk megelégedve a semmit sem szankcionáló kerettörvénnyel...

A legújabb – immáron második – Közművelődési Törvény (1997) árnyékából szemlélve természetesen még riasztóbb a kontraszt, de az elsőnek is voltak így utólag talán nagyobb elismerést érdemlő crényei... Amint Pozsgay Imre mondta; „ekkor sikerült szakítani a korábbi nép-nemzetmegváltó népművelési szemlélettel, amely az egész népet tekintette áldásos megváltó munkája tárgyának”. Az 1976-os törvény másik hozadéka volt, hogy intézményesítette a közművelődést; sok új és most már korszerű intézmény építésébe fogtak az egész országban (s ezek zöme a szolnokihoz hasonlóan mostanában ünnepli 20 éves létesítését; Debrecen, Veszprém, Szombathely, MMK-i, a Budapesti Művelődési Központ, stb.). Más kérdés, hogy milyenre sikerültek.

Az első Közművelődési Törvény végrehajtása azonban túl jól sikerült, tudniillik kétszer annyi intézményt építettek, mint tervezték... Pozsgay Imre – mint visszaemlékezik – ezért komoly támadást kapott az akkori pártállami szervektől. A vitákban ő a korabeli nagyberuházást, az elfuserált szekszárdi hús-kombinátot hozta föl ellenérvként, amelynek csupán a helyrehozása többbe került akkor, mint a közművelődési ágazatra éves szinten fordított költségkeret. A közművelődési dolgozók bérét is emelni akarta, leváltásához ez már közvetlenül is hozzájárult.* Mint mondta, gr. Klebelsberg Kunó iránti tisztelete épp a pedagógus-népművelő hivatás megbecsülőjének szól, és nem a grófnak, aki elsőként ismerte föl, hogy egy szegény országban legjobb beruházás a közműveltség, a közoktatás-közművelődés fejlesztése. Ezért is emelte föl szavát azon téveszme ellen, hogy a két ágazatot társadalmi költségként, maradvány-elven kezeljék.

A 70-es évek szakmatörténeti máig értékét képezik az ország állapotának, és nem csupán a kultúrában! Emlékeztetett rá, hogy Magyarország történetében a társadalmi-politikai ellenállás rejtőzködő területe volt évszázadok óta a kultúra. A közművelődés akkori fejlesztése bizonyos értelemben a Kádár-rendszer válságjelensége volt, hiszen a 70-es évektől előbb reformeri, majd ellenzéki magatartás elsősorban a kultúra területén vált lehetővé. A rendszerváltó értelmiség lényegében kul-

* Megjegyzés; a béremelés még 10 évig várat magára, s csak 1988-ban sikerül jelentős (43%-os) ártörést elérni.

rületén vált lehetővé. A rendszerváltó értelmiség lényegében kulturális téren készítette elő a rendszerváltást a 80-as években.

A kultúra mai állapotával összefüggésben a globalizációs folyamatokban rejlő veszélyre hívta föl a figyelmet; „az ember nem globalizálható”. Az állam felelőssége változatlanul megmaradt a kultúra finanszírozásában. Ez a felelősség mindaddig megmarad, amíg más eszközök nem állnak rendelkezésre. Ehhez, mint – egy fontos és lehetséges – eszközt (kelléket) említette meg a polgárságot. Ez azonban Pozsgay Imre véleménye szerint az eltelt 10 év alatt még nem jött létre, még akkor sem, ha úgy teszünk (azt mondjuk) mintha végbement volna. Sikk volt sokáig – s még ma is – e téren Bibó Istvánra hivatkozni, és féltalatosan idézni őt. „Demokrácia annyit tesz, nem félni.” Bibó István pontosan arra utalt, hogy ott van igazi demokrácia, ahol a polgár egyebek közt a nyílt és szabad véleménynyilvánítástól sem fél. Ma Magyarországon még millióknak vannak féltelmei és szorongásai; féltik munkahelyüket, gyermeküket, jövőjüket, stb. A kultúra finanszírozásával és a polgárosultság tényével összefüggésben végül leszögezte, minderről akkor beszélhetünk, ha olyan (igazi) bibói értelemben vett polgárság lesz Magyarországon, amelyik nem csupán burzsoá, de citoyen is; egyebek közt járatos a közügyekben és áldoz is arra.

Dr. Koncz Gábor előadásában még visszább nyúlt időben a művelődéstörténeti előzmények taglalásában. Lényegében 1949-től tekinti át a kerekén 50 éve intézményesült közművelődést, de megyénkben lévén visszaül a klebelsbergi közművelődési törekvések jegyében 75 éve épült karcagi Déryné Művelődési Központra is.

Előadása sok vonatkozásban megerősíti a Pozsgay Imre által elmondottakat, a történések súlypontozását és értelmezését. Referátuma az 50 év népművelés-történetének nem csupán egy tömör kultúrtörténeti áttekintése, de a kor jellegzetes jelenségeinek, a résztvevők korabeli attitűdjének és magatartásának találó és hangulatos illusztrációja is volt.

A legrégebbi időket idézve hitelesen utalt az 50-es években a tervutasításos centralizált aktuálpolitikai agit-propagandafeladatokra. Beszélt az akkoriban és sebtében „létrehozott” kultúrházakról, amelyekből már 1952-ben több mint kétezer volt. Legtöbbjük (83%) valamilyen II. Világháború előtti helyi egyesület, gazdakör ősdi épülete volt, és kultúrház feliratra átfestett korábbi cégtáblája változott csupán. A korszerűtlen és eszközhiányos épületek teljesen alkalmatlanok voltak a már akkor is sokféle (pl. mozi, színház, báli szórakoztatás, ismeretterjesztés, stb.) feladatra... De ne legyünk így utólag nagyképű ítések! „A kor bűne az övék, amely szülte őket!” – mondta Koncz Gábor. S én hozzátenném, mint a kor társa, hogy kultúrpolitika abban az időben minden intézményt áthatott az iskoláktól a templomig... Más kérdés – utalt rá Koncz Gábor – hogy „leginkább ennek az időszaknak ezzel az örökségével és utóhatásaival kellett megküzdeni mi magunknak egészen az elmúlt időszakig.”

S itt kikíváncozik belőlem: máig nem értem, miért pont a mi szakmai köreinkben volt oly élénk az 50-es évek kultúrpolitikájának kiszolgálásában való bűnösségünk fölötti búsongás. Pozsgay Imre előadásában már láttuk, Koncz Gábornál a folytatásban majd látni fogjuk – mellesleg mi magunk is tudjuk – hogy a rendszerváltás előkészítésében elvitathatatlan volt a népművelők legtöbbször a szerepe.

A népművelésben a progresszív változások a 60-as évek végén, s a 70-es években kezdődtek, ahogyan Pozsgay Imre is említette, s amelyre már egyre többen emlékezhetnek a kon-

ferencia résztvevői közül. Jelentősebb állomásai: az Országos Népművelési Konferencia (1970), az Országos Közművelődési Konferencia (1974), a Közművelődési Törvény (1976). Megpezdül a szakma, új szemlélet, funkcionális közelítés, új közművelődési gondolkodás lesz a jellemző, amely már fölfigyel az eltérő településhelyzetre, a sorvadozó falvakra, az eltérő szintekre, a munkásszállásra, családra, stb. „Sokaknak zavarral a fejében és az intézményében, de elkezdődött kicsiszolódni az, ami később a 80-as évek elején, végén a rendszerváltáshoz vezetett.” (Koncz Gábor)

Az intézményesülést előadónk impozáns adatokkal igazolta: 1976-1980. között 12 új és 22 átalakított intézmény létesült az országban. Ezek már korszerű létesítmények, még ha – mint használók – ismerjük is hibáikat. Majd folytatódnak az építkezések; a Makovecz Imre nevével fémjelezett organikus építészetre gondoljunk, amelyek már szépek is, és sok helyen a település büszkeségei.

A korabeli közművelődés tartalmi-módszertani korszerűsítésének epicentruma a Magyar Művelődési Intézet volt. Megindult a közművelődés szociológiai szemléletű kutatása és gyakorlati továbbfejlesztése. Az 1975-ben elindított, ma már művelődéstörténeti legendaként emlegetett „kirajzás” – a főváros művelődés otthonaiba – segítette az „egyharmad ország” szimptóma korai fölismerését. (Aczél elvtárs bizonyára kevésbé örült ennek a kutatási eredménynek, annál is inkább, mert a kirajzásban Koncz Gáboron kívül a lánya is résztvett, és bizonyára beszámolt az egyharmadokról.)

A szociológiai szemléletnek köszönhetően a társadalmi lét és a kultúra szoros összefüggésének fölismeréséből számos elméleti és gyakorlati következtetés adódott. Egyik ilyen terület volt a mindennapi életvitel kultúrájával való fokozott és tudatos törődés. Az új kihívásokra megnyitottabb térségekben és településeken 1978-tól megindultak az u.n. Nyitott Ház kísérletek... Megyénkben ez akkor Jászberényt (előtérkonténer) Jászsalszentgyörgyöt (falusi vendégfogadás, táplálkozás-kultúra) és Jászkisért (játsház) jelentette, továbbá Kunmadarast és Rákóczi falvát, ahol Családi klub-kísérlet folyt.

És annak az időszaknak volt még egy fontos eredménye; nevezetesen a művelődési kisközösségek meghatározó szerepének fölismerése a társadalmi lét újratermelésében. Találónan érzékelteti Koncz Gábor, hogy korabeli pályatársainkkal „ekkor még a fejlett szocializmust építettük, s nem rendszerváltásról beszéltünk, de ekkor kezdődött meg annak fölismerése és tudatosítása, hogy a kisközösségek szerveződése az, ami a társadalmat átalakíthatja és fejlesztheti”.

Mindezek után egy új kolléga talán azt gondolja, hogy akkoriban tehát minden rendben volt. Korántsem. Mert kétségtelen tény, hogy 20 év távlatából ma már bizony mondhatjuk, a kultúrának (a maihoz képest) azok voltak a legszebb évei. Akik viszont dolgoztak a pályán, azok emlékeznek az árnyoldalra is, pl. a sokféle, hierarchizált és rossz gazdasági szabályzóra. A pártállami fölső elírások, (később sugallatok) s a valóságos lakossági szükségletek ellenmondásait áthidalandó valóban „csalni, lopni, hazudni kellett”. Akkoriban már fokozatosan elerőtlenedtek a fölső irányító mechanizmusok. A 80-as években érzékelhető végső kimúlásukig a kísérletező kedvű kollégáknak azonban végig kellett élni velük a mindennapi munkában, valahogy így, ahogyan egyik pályatársunk korabeli leveléből idézett előadónk: „Szüntelenül keresem a kiskapukat a paragrafusok között, hogy legálisan ki tudjak fizetni olyan dolgokat, amelyeket tilt a jogszabály, nem tartalmaz a költségvetés vagy a munkaterv.”

A rendszerváltást megelőző közművelődésben Koncz Gá-

bor hét fontosabb törekvést tart fontosnak:

– az irányítás rendeleti, adminisztratív korszerűsítése (sok ellentmondással, de mégiscsak előre mutatóan)

– közös fenntartású, integrált, komplex intézmények (ÁMK-k)

– szociológiai entropizmus (nem a fantasztikus jövőt, hanem a jelenre épülő és megvalósítható jövőt képviselő szemlélet)

– előtér (konténer) kísérletek

– funkcionális tervezés

– közösségfejlesztés, közösség-szervezés, amelyből a családsegítés, mentálhigiéne és a szociális munka nőtt ki. (És később tőlünk függetlenül – nem ritkán ellenünk és nélkülünk – intézményesült. H. A.)

– rendezvényszervezés, amely máig az egyik legjellemzőbb és meghatározó funkciója az intézményesült közművelődésnek.

Mindeközben kiváló pályatársainkkal az élen jól működött a „kettős tanterv”; megtanultunk összekacsintani és összeajtszani, megtanultuk a hatalom kijátszását és átverését, miközben a mi kiscsoportjaink a „szabadság kiskörei” társadalomformáló erővé, strukturálható struktúrává váltak. Nem mi döntöttük el a rendszerváltást, de mi készítettük elő – jut előadónk is Pozsgay Imrével azonos végkövetkeztetésre.

Dr. Gelencsér Katalin *Jelenünk és jövőképünk* c. előadását mintegy illusztrálva mentette ki a konferenciánkról távol maradó miniszterünket, mivel a Parlament Kulturális Bizottságának 2002-ig szóló kulturális programjának kidolgozásában vesz részt.

Bevezetőül visszatekintett a 20 évnek a legfájdalmasabb felére, a közvetlenül mögöttünk lévő 10 évre. Nem volt szívderítő és hálás feladat, inkább megdöbbentő volt hallgatni a leltárt, amelynek sok részletét ismertük vagy sejtettük, de így töményen és új összefüggésbe ágyazottan nem. Ezért is érezhettük lesújtónak.

Mit mutat néhány statisztikai adat?

1989-ben Magyarországon 5 millió munkavállaló dolgozott napi 8 órában, míg 1999-ben már csupán 3,5 millió.

A hiányzó, eltűnt 1,5 millió munkaképes munkavállalóról pl. nem tudjuk miből él?

Az ország földrajzi szétszakadása és megosztottsága a rendszerváltással gazdasági - társadalmi - kulturális téren tovább erősödött; az urbanizációs lejtő szárai még jobban szétnyíltak hazánk fejlettebb (nyugati) és fejletlenebb (keleti) régiói, más metszetben a városok és a falvak viszonylatában:

Vas megyében pl. 1308.-Ft/fő jutott önkormányzatoktól kulturális feladatokra, ugyanerre Szabolcs-Szatmár-Beregben 600.-Ft/fő jutott.

Városi gyerekek közül 100-ból 70 nyaralt évente legalább 1 hetet, míg falusi gyerekek közül ez az arány 100-ból mindössze 4.

Művelődési otthonaink fizikai lepusztulása nem csupán lehangoló, de még az igényesebb gyerekeket és ifjakat is elriasztja az ilyen intézmények látogatásától...

A rendszerváltás Gelencsér Katalin szerint is csak fölerősítette szakmánk már korábban is ismert jellemzőit; a munka jellegéből fakadó sok és magas rizikófaktort, a sokoldalú tudást és készséget igénylő munkát... Mindezt az egyébként is alacsony közalkalmazotti bértábla alsó rubrikáihoz igazított bérekért, nagyvonalúan nem törődve munkaidőnk hosszával, pihenő és ünnepnap elosztásával. Így nem csoda, hogy ma a művelődési otthonokban az összesen 3005 szakmunkakörben:

– 1200 szakképzett

– 800 más diplomás

– 1005 képesítetlen kolléga dolgozik.

Gelencsér Katalin szerint a fő baj, hogy nincs utánpótlás, de az ismert okok miatt ez nem is csoda, hiszen az értelmiségben belül meggyőződéssel csak nagyfokú küldetésstudattal lehet ezt a hivatást választani.

Szólt arról, hogy nagyon sok veszteség ért bennünket más téren is. Hatókörünkben megmaradt ugyan a gyerek és nyugdíjas korosztály, de elvesztettük az ifjú korosztály egy jelentős részét. Az ifjú- és felnőttképzés, átképzés, számítógépes és nyelvtanítás piacosodott, s átkerül a vállalkozói szférába, s a rendezvényszervezést is legtöbbször már vállalkozásban végzik.

Van azonban egy lényegében jó törvényünk – tért át az aktualitásokra Gelencsér Katalin, – amely fő erényének azt tartja, hogy a kultúra anyagi támogatásra is ösztönzi az önkormányzatokat, s e támogatásból növeli a központi forrásokat. (Ha 2000-tól valóban 44%-os központi kulturális normatívával számolhatnánk, ez valóban sokat jelentene!)

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma kiemelt feladataira áttérve elsőként említette Gelencsér Katalin a nemzeti hagyományok, a kulturális örökség védelmét, a helyi értékek feltárását, amelyhez kitűnő alkalmat ad minden településen a Millennium megünneplése.

Örömről szól, hogy – az egyharmad ország kései újra felismeréseként: – végre fölűnt az ország 3131 településéből mintegy ezerben vagy nincs művelődési otthon, vagy van, de nincs népművelő, és fölülről is szándék van ezek pótlására, (revitalizációs pályázatra 100 millió forint). Tudja mindenki, hogy ez az összeg elenyésző, de biztató a figyelem, s a változtatási szándék.

Az év során az önkormányzatoknál újra "föllángolt" intézményintegrációs divat materiális okait is megtudtuk. A központi szabályzók révén az önkormányzatok az idén az előző év viszonylatában GDP-ben kifejezve 3 %-kal csökkentett támogatást kapnak a fejenkénti normatívában, s ez legtöbbjüknél fokozza az egyébként is évek óta görgetett forráshiányt.

Az ÁMK-k – ahogy az előző előadó is említette – az 1970-es évek közepétől már magukban hordozták a tartalmilag és gazdaságilag egyaránt racionálisan működő új típusú kulturális intézmény ígéretét/gondolatát. A kivételtől eltekintve, ez a legtöbb helyen a közművelődési funkció sorvadását eredményezte. Ez a folyamat a rendszerváltás óta meggyorsult és föl-erősödött. Talán egyedüli jó hír ebben a helyzetben, hogy rövidesen elkészül az összevont intézmények miniszteri rendelete. Hogy ez nem könnyű feladat, gondoljunk arra, hogy a mai összevonási lázban művelődési otthont már lovardával is vontak össze.

A közeljövő egyik legfontosabb feladatát Gelencsér Katalin a helyi rendeletek elkészítésében jelölte meg. Jogosan, mert amíg egy település önkormányzati rendelete nincs kész, addig nincs mire hivatkozni a feladatellátásnál, és a számonkérésnél sem. A civil szervezetek fokozott szerepéről szólva a közművelődésben, elmondta az azokhoz való viszony történetét.

A jövő a civil szervezeteké. Ezt a rendszerváltáskor hallottuk a legharsányabban. Akkoriban az intézményekkel szemben, mint alternatív megoldást hangoztatták... Mindenki tudta, hogy a mélyben sokkal inkább ideologikus szándék, mint szakmai és racionális érvek munkálkodnak. A civilkedés kizárólagosságáért történő serénykedés kapóra jött (máig is így van) a kultúrán spóroló kormányzati és önkormányzati szándéknak. A drága intézmény helyett olcsóbb „csak” pl. a néptáncscsoportot dotálni. A 10 év alatt bebizonyosodott, hogy az

intézmény/vagy tevékenység hamis és laikus alternatíva. Körülbelül olyan, mintha csak a csapágyat áraznák be, s az árban eltekintenek a gyártól, a kiszolgáló és előállító személyzet fizetéséről... (H. A.)

Civil szervezetek természetesen kellene, s az intézményi "védőernyő" alatt szépen gyarapodtak is az elmúlt 10 évben. Mint megtudtuk az előadásból, mára már mintegy 60 ezer van belőlük, s ebből mintegy 28 ezer művelődési jellegű. A KSH legfrissebb jelentése szerint azonban valóságosan (és nem csupán cégbírósi bejegyzéssel) 4656-tal számolhatunk! Még ennél is beszédesebb az a tény, hogy ezek a kulturális egyesületek, alapítványok, közalapítványok és Kht-k mindössze egyegyedét fedik le az országnak.* Településeink háromnegyedében tehát nincsenek, föltehetően az apró falvakban hiányoznak, ahol művelődési ház sincs, vagy be van zárva. (H. A.)

Ezért is üdvözlendő az a központi szándék, hogy a Magyar Művelődési Intézet – a területileg illetékes megyei szakmai tanácsadó és szolgáltató intézményekkel – föl akarja készíteni ezeket a valós vagy potenciális civil szervezeti tisztségviselőket feladataik szakszerű ellátására.

S ezzel eljutottunk a közművelődési szakemberképzéshez, mint egy másik és nem kevésbé fontos feladathoz. Véleményem szerint szakmai önbecsülésünk alapját képezi egy világosan áttekinthető és elsajátítható elméleti és gyakorlati általános és speciális tudásanyag. És nagyon jó, hogy a törvény is előírja a korábban megszerzett ismeretek hétévente visszatérően kötelező megújítását. A szakfelügyelet visszaállítása is egyszerre szolgálja munkánk szakszerűségét és szakmai presztízsünket. Ezért is szerencsés, hogy az önkormányzatok intézmény-revitalizációs pályázati elbírálásánál máris feladatot kapnak a szakértői engedéllyel rendelkező kollégák. Örömmel hallottuk jövőképünk biztató elemeként, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma intézmény-revitalizációs szándéka, intézményeink felújítási, "meggyógyítási programja" folytatódik... Ehhez természetesen jó, ha tudjuk, hogy a megyei területfejlesztési alapokból is lehetne forrás-kiegészítéssel élni – ahogyan erre Gelencsér Katalin utalt. Nekem azonban e téren nincsenek eddig jó tapasztalataim. A területfejlesztési tanácsokból annak idején "kifelejtettek" bennünket minden szinten, s ez, gondolom, nem csak mifelénk érezteti negatív hatását. Amikor a területfejlesztés elveiről van szó, mi is szépen hangzó szövegeket hallunk magunkról, és a humánerőforrások nélkülözhetetlen szerepéről... A gyakorlatban, a pénzek elosztásakor kiderül, hogy nélkülözhetőek vagyunk mindenestől, pontosabban pénz nélkül buzoghatunk, ha tudunk és akarunk is. (H. A.)

A jövőt illetően – előadónkhoz kapcsolódva – én is nagy jelentőséget tulajdonítok annak, hogy a megyei szakmai tanácsadó és szolgáltató intézmények minden megyében kiteljesedtek. Megszűntek szakmánkban középszinten a foghíjak. Két választási ciklusban a saját bőrömről éreztem mit jelent az, ha a fenntartó hivatkozhat arra, hogy ezt a munkát a szomszédos megyékben 1-2 fővel is el lehet látni! Természetesen nem lehet. Mi az intézményünkben 1995 óta összesen 6-an dolgozunk főállásban; tudjuk, és naponta érezzük, hogy a feladatokhoz ez a létszám kevés. Nem tudunk annyit segíteni, például a településeinknek, amennyit kellene, és amennyit szeretnénk. Van persze olyan eset is, amikor még hivatalosan hívni se mernek bennünket; hiszen az önkormányzati törvény egyebek közt e téren is kijelöli az illetékességi jogokat és határokat. (A

szakfelügyelet visszaállítását ilyen esetek miatt is előrelépésnek tartom.)

Jövőképünkben kiemelte Gelencsér Katalin a kapcsolatok fontosságát minden szinten. Sokat vár mindenki az Ifjúsági és Sport Minisztériumtól, de a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztériummal is sok mindenben lehetne együttműködnünk, gondoljunk csak arra, hogy a vidéket különösen nem lehet általános- és szakképzés nélkül fejleszteni... Saját tapasztalatomból tudom, hogy még 5 évvel ezelőtt is furcsállották – olykor a szememre is vetették –, miért foglalkozom a turizmussal (hisz az egy másik tárcához, közigazgatási részleghez tartozik). Az idegenforgalmiaknál nem tűnt föl a jelenlétem. Talán azért, mert náluk kiindulási alap, hogy a turizmus interszektoralis. A kultúra és kulturális tevékenység legalább annyira az, hiszen funkcionális értelemben maga a turizmus is civilizációs fejlődési termék. Lehet, hogy nem is véletlenül kerültek az euro-kompatibilis új statisztikában közös kategóriába? (H. A.)

Végül – s legkevésbé utolsó sorban – megerősítette Gelencsér Katalin, hogy a jövőben is számolni kell ezen a pályán problémákkal és akadályokkal. Nem hiányozhat a harci kedv, a megújulni tudás, s a túlélési technikák ismeretének és alkalmazásának képessége! Ez az, amit gondolom mindannyian tudunk, főképp, akik már 20 évvel ezelőtt is sorainkban voltak. Legfőképp az elhárítandó akadályok, és az alkalmazott technikák változtak és változnak az idők során.

A konferencia délután korreferátumokkal folytatódott.

Földiák András a Magyar Művelődési Intézet igazgatója, mint társrendező volt a délutáni program levezető elnöke.

Az „igen-igen nagyívű nap” – ahogyan Földiák András jellemezte – a hozzászólásokkal tovább bővült és színesedett.

Az első három hozzászóló inkább a problémákról beszélt.

Pál Miklósné (Békéscsaba, Megyei Művelődési Központ) a kortárs, gyakorló szakember töprengéseivel tekintette át – és jól esett hallani –, hogy mi-mindennel foglalkozott ez a szakma, hogy mi-minden (sokszor teljesen új foglalkozás) nőtt ki belőlünk az elmúlt évtizedek során! És mégis ma igazán jó közérzete (szerintem nem csak neki), egyebek közt a szakember-utánpótlás hiánya, a szűkülő tevékenységskála, az intézményeinket és intézményi esélyeket sújtó pályázati kitérások stb. miatt. Nagyon hiányzik ma is az az országos szakmai elemző műhely, amely régen működött – szögezte le.

Lukovits András (Debrecen, Városi Megyei Művelődési Központ) beszámolt arról, hogy az intézmény-összevonási divathullámban náluk épp ez évben „szedik szét” a székhelyi és a megyei tevékenység mentén az intézményt. Az önkormányzatokat sújtó gazdasági szabályzók mellett megfogalmazta, hogy érthetetlen számára, miért övezi még mindig politikai bizalmatlanság az intézményeket.

Vadász János (Budapest, KKDSZ) a kultúráközvetítő ember szemszögéből tekintette át az elmúlt 20 évet. A bér és egyéb problémák mellett találóan jellemezte a még mindig túlpolitizált és elpártosodott napjaink "káderpolitikáját" azzal a hasonlatával, hogy a 80-as évek népművelőjénél a szakmai érdek mögött csak másodlagos szempont volt a politikai elkötelezettség. Ez a sorrend napjainkra sajnos megfordult; megítélésünknel elsődleges a politikai megbízhatóság, és sokadik helyen van a szakmai fölkeltség.

Halmos Klára (Kaposvár) a Somogy Megyei Művelődési Központ új kezdeményezéséről a groteszk pályázatnak – s magának a műfajnak – az országos és helyi kiteljesedéséről szót részletesen, kiemelve mindebben a helyi és a megyék közötti

* Falvak kulturális szervezetek nélkül (Népszabadság, 1999. június 16.)

együttműködés nélkülözhetetlen szerepét.

Csere László (Ercsi) egy többféle tevékenységet végző „öszvér” közművelődési intézmény gazdag honismereti munkájáról szólt, világosan és jól érzékeltetve, hogy a Milleniumhoz kapcsolódva hogyan lehet helyi és térségi összefogással az egész megyét átfogó sokszínű honismereti munkát végezni.

Pordány Sarolta (Nyitott Képzések Egyesülete) nagyon tárgyilagosan, érdekesen és elgondolkodtatóan elemezte a kulturális intézmények és civil szervezetek máig kialakult helyzetét és viszonyát. Főképp a civil szervezetek gondjait elemezte, megfogalmazta, hogy ők sem tudtak változásokat dinamizáló erőként megjeleníteni a 10 év alatt.

Sülye Károlyné (Törökszentmiklós, Városi Művelődési Központ) a szalmafonás magyarországi újrafelfedezésének rövid – de annál gazdagabb – történetéről és fontosabb állomásairól szólt. Úgy vélem, előadásának van egy olyan üzenete is, hogy a szakma megújításának, az innovációnak napjainkban is van esélye és lehetősége.

Lugosiné Urbán Erzsébet (Abádszalók, Szabadidős Információs Szolgálat) a kultúra és turizmus vonatkozásában ki is mondja és megfogalmazza, hogy az utóbbi 10 évben a szakma közismert tévesztései mellett a két terület egymásra találása és tudatos együttműködése a mi számunkra is előnyös tevékenység gazdagodást hozhat, melyet az utóbbi évek abádszalóki történéseivel igazol.

Borosán Gyula (Zalaegerszeg, Megyei Művelődési Központ) a felnőttképzésből való kiszorulásunkat boncolgatta, s ennek kapcsán sok tanulságot megfogalmaz. Intézményünk utóbbi 10 évét fölédzve érzékletessé vált számunkra, hogy a bevételi kényszer miatt hogyan sikerült a szükségből erényt kovácsolni, s korábbi bevételeiket megsokszorozni. Pordány Saroltával teljesen megegyezik abban a véleménye, hogy talán még nem veszítettünk el mindent a felnőttképzéseket illetően; a szociokulturális animációban, s az általános jellegű humán képzésekben nagyobb szerepet is vállalhatnánk.

Urbán Gyula (Fővárosi Művelődési Ház) az egykor 250, mára 105 szakszervezeti művelődési ház jelenéről szólt. Mint

megtudtuk, az intézményhálózat fennmaradásának és szabadságának az ára a szegénység volt, s mai sorsuk is egy demokratikusan választott kuratóriumtól függ.

Földiák András összefoglalójában kiemelte a konferencia gazdag mondanivalóját. Az elhangzottakra utalva hangsúlyozta, hogy a szakma akkor tudna igazán dinamizáló erőként megjeleníteni, ha nem a különbségeinket hangsúlyoznánk, hanem azt, ami összeköt bennünket, ha összefogna az intézményi, a civil és az irányító és vállalkozói szféra. Végül a közművelődési törvénnyel összefüggésben említette, hogy ez komoly szakmai előrelépést jelent, de jó lenne, ha ennek kapcsán tisztán és közérthetően definiálni tudnánk a külvilág számára is fogalmainkat, például mi az, hogy művelődési ház.

A konferencia-rendező kortárs krónikás szájából talán hitelen, de mindenképp illőbben hangzik, ha hiányérzéseiről is szól. Különösen Pál Ancit hallgatva éreztem, hogy még sok mindenről kellett volna beszélni. Jó lett volna az elhangzottakhoz spontán hozzászólásokat is hallani! Bizonyos kijelentéseknek, mint tényeknek az okát kissé mélyebben elemezni! Az, hogy most nem tudjuk világosan definiálni a művelődési otthont (F. A.), föltehetően összefügg azzal, hogy évekig nem sikerült a Népművelési Intézet vezetésével kidolgozni az intézményműködési követelményrendszert, tehát védtelenek lettünk a közösségi szintér terminológia bevezetésekor. Mindaz, ami "kinőtt belőlünk" (P. A.) – és ma már nem ritkán külön szakmaként tételezi magát – nagy kérdés, hogy természetes következménye lett-e mindannak, amit az országos közművelődési kísérletek indukáltak (K. G.) és az is, hogy ezt területvesztésként kell-e megélnünk. És még sorolhatnánk több fontos kérdést! Mindezek megválaszolása, és még inkább közös földolgozása és értelmezése nem csupán pályaképünket tisztázná, és identitásunkat erősítené, hanem közérzetünket is javítaná. Világosabbá lennének helyzetünk és viszonyaink, többek között azokhoz is, akik „kinöttek belőlünk”.

Tehát maradt még néhány izgalmas téma! A konferencia teljes anyagát megjelentetjük. Remélem, arra kíváncsiak lesznek azok is, akik nem voltak velünk Szolnokon!

